

Kormos Valéria

[1999. februári díjazott]

Mindenható médiánk

A szabadság kapujában

Magyar Nemzet - 1999. február 20.

Az ember újságíróként óhatatlanul részese lesz családokat, közösségeket sújtó tragédiáknak, haláleseteknek. Olykor pusztán azzal, hogy hírt ad ezekről, a helyszínre siet vagy keresi a magyarázatot a végzetes eseményekre. Máskor viszont az indítja útjukat, hátha nem törvényszerű mindez, s a másoknak okozott veszteség morális, magatartásbeli háttérrel is tetten érhető. S ebből talán – mi, szerencsésebbek, a túlélők – tanulhatunk valamit.

Különbözőek vagyunk, különböző területeken dolgozunk. Van, ahol a mindennapi szenzáció előteremtése, a hírek „felturbóztatása”, a nézőszám gyarapítása a munkakörrel jár, üzleti szabály. Erre az elvárásra és az információszabadságra szoktak hivatkozni a kollégák, amikor a túlzásokat a szemükre hányják. Amennyiben ez a mentség, szívük rajta.

Van viszont egy határvonal, amit még ezzel az érdekeltséggel sem lenne szabad átlépni.

„Nagy cirkusz lesz”

„Száguldó bombák az utakon” (1999. január 16.) című cikkemben írtam arról a tragikus végű közlekedési balesetről is, áldozata lett a 24 éves Szendrei Tamás rendőr főhadnagy. A baleset okozója hasonló korú fiatalember. Császár Előd popénekes.

A közlekedési ügyben a nyomozás lezárult, a Fővárosi Főügyészség az énekes ellen gondatlanságból elkövetett halált okozó közúti baleset vétsége miatt emelt vádat. A kábítószerrel való visszaélés gyanúja alapján folytatott nyomozás még tart. (A Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt folyamatban van egy másik közlekedési per, itt az énekes autójával okozott balesetet bő egy éve. Ebben az ügyben Császár Előd tanúként szerepel, mivel az eddigiek szerint a barátnője ült a volánnál.)

Az utóbbi, december 17-i balesetet az első perctől kezdve a média részéről különös figyelem és sajátos megnyilvánulások kísérték. Fel is hívták a figyelmem rá, hogy itt „nagy cirkusz lesz”. Az egyik oldalon azt mondták, azért mert rendőr az áldozat, a másikon pedig valószínűsíthető volt, hogy azok a médiakörök, amelyben az énekes mozog, nem lesznek éppen távolságtartóak. A tragédia másnapján a Danubius rádióban a műsorvezető így bízta őt: „Veled vagyunk Előd!” A privát szimpátia közüggé tétele már csak azért is visszasan hatott, mert nem derült ki, miben is kellene a hallgatóknak „mellette lenniük”? A történet ugyanis ebben az esetben nem az élet napos oldaláról szól. A folyamat alakulása szempontjából nem elhanyagolható az sem, hogy Császár Előd abban a nyilatkozatában, amelyben a marihuánás cigarettával kapcsolatos előző kijelentését módosította, sajnálatát fejezte ki a családot ért veszteség miatt.

A dolgok tehát, egy-két furcsaságtól eltekintve, ekkor még nem voltak elmérgesedve. Az énekes egyik jogi képviselője viszont a napokban idézte fel nekem azt az újságírói kijelentést, amely így szólt: „Úgyis kicsinálunk, Előd!” Az ügy tágabb tágabb horizontú csavarására viszont nagyon jellemző, hogy az egyik kereskedelmi tévécsatornán azzal kommentálták a történetet, hogy az énekes balesete feltehetően kapóra jön a kormány szigorúbb drogpolitikai szempontjából.

Az elmúlt két hónapban a legkülönbözőbb, a tényállásra vonatkozó sajtóbeli felvetések és álhírek, az álhírek cáfolatai kísérték a nyomozást. Köztük igen súlyos és sértő állításokról is szó van – amelyekkel szemben a történet másik szereplője, aki már nem él, védtelen.

Emiatt keresett meg az elhunyt fiatalember édesanyja, Szendrei Mátyásné január végén. Egy februári estén beszélgettünk arról, ki is volt Szendrei Tamás, akit csak úgy „a rendőrként” szokás egyes médiumokban emlegetni. Öten vagyunk a szobában. Az édesanya, az édesapa, a lánytestvér, Judit, aki magyartanárnak készül. Mellette ül vőlegénye Ákos, a keleti nyelvek

szerelmese, az idén diplomázik, s jó barátságban volt Tamással. Ő maga is próbált a ferdítések ellen szólni, de mint mondja, semmibe vették.

A Szendrei család otthona szép és barátságos. Valahogy minden a helyén van, még a gyászukban is. A fegyelem és a méltóság, ahogyan fogalmaznak, ahogyan szavaikon átüt a szeretet. Ami kibillent: az az idő. Tamás pályaválasztásáról ezt mondják:

Kamaszkorában elhatározta, hogy nyomozótiszt lesz. Tudták, hogy kitartó természetű, nem ellenkeztek vele. Biztos, ami biztos – mosolyodik el a papa – egy civil szakmát adó középiskolába írárták. De érettségi után sem változtak a céljai. Franciául beszélt, hadnagyként diplomázott a Rendőrtiszti Főiskolán, eddigi, másfél éves tevékenysége elismeréseként léptették elő főhadnaggyá. A szervezett bűnözés elleni küzdelemre képezték ki, ebből készítette diplomamunkáját. Nagyon féltették, de nem akarták aggódásukkal nehezíteni a helyzetét. Ha néha mégis elhangzott egy-egy óvatos anyai kérdés, ő tréfával ütötte el a dolgot. – Mi csak azt láttuk, hogy tizenhat órát dolgozik, és amikor csörög a telefon, indulnia kell. Tisztában voltunk azzal, hogy bármikor kerülhet veszélyes helyzetbe, de hogy ilyen értelmetlen, szörnyű módon menjen el, arra nem gondoltunk.

Azon a délutánon húga megérezett valamit. Folyamatosan hívta a mobiltelefonját. Az édesanya dolgozott, otthon tudta meg a hírt este. Azóta? A hétköznapiak már elviselhetőek. Juditot várja az egyetem. A hétvégék igazán keservesek – jegyzik meg. „Reggelente szint várom, mikor köszön ránk” – mondja testvére szinte csodálkozva azon, hogy ez már nem történhet meg.

Az édesapja szavai:

– Valahogy mindig tudta, hogy mit akar. A mai világban szinte furcsa erről beszélni, de már gyerekként igen kiforrott értékítélete volt. Világosan különbséget tudott tenni a jó és a rossz között. A csendessége ellenére is maga mellé tudta állítani az osztálytársait... Szeretett sportolni, erőssége volt a logika, a játékaik is ilyen jellegűek voltak. A humor, a ház körüli munka nem állt távol tőle. Sokat dolgoztunk, míg ez a lakás és a gyerekeinknek szánt tetőtér elkészült. Most lett volna egy kicsit könnyebb minden.

A szobájában minden úgy van, ahogyan akkor elindult otthonról. Az akvárium aranyhalai, a nyitott verseskötetek, a heverőn az odavetett törülköző. Egy céldobó tábla, utazási emlékek, fényképek a nyárról, szerelmével. Egy kéz megsimogatja a széken hagyott vastag, sűrű pulóvert. A naptárban precíz írás, a napi tennivalókról. Az édesanyja megemlíti, a jogi tanulmányait nemcsak aktuális munkája miatt kezdte el, hanem mert a jövőjére is gondolt. Tudta, hogy az a pálya, amit választott, szinte kizárja a teljes családi életet. Márpedig ő erről sem akart lemondani. Úgy gondolta, tíz év éppen elég lesz azon a speciális területen, amivel megbízták. Utána pedig jöhet az életének egy újabb, nyugodtabb szakasza.

És az áldozat jogai?

A Szendrei család csendben és visszavonultan szerette volna az őket ért csapást elviselni. Nem kívánták a nyilvánosságot, de annak ellenére, hogy telefonjuk titkos és címüket csak egy szűk kör tudja, a balesetet követően fotósok és újságírók csöngettek rájuk, s különböző utakon keresték a kapcsolatot velük. Elzárkózásuk okairól ennyit mondtak eddig: köszönik az érdeklődést, de lelkileg nincsenek abban az állapotban, hogy kamerák előtt szerepeljenek. A tartózkodáshoz az utóbbi hetek keserű tapasztalatai is hozzájárultak.

Ismerőseik figyelmeztették őket, hogy furcsa tendenciák érzékelhetőek a médiában az ügygel kapcsolatban. Utóbb, január 25-én és 26-án már maguk is kénytelenek voltak felfigyelni az RTL Klub Frei-dosszié című műsorának beharangozására. Harsány szöveg kíséretében – amelynek egyik mondata a sztár karrierjére vonatkozott, a különböző fogyasztási cikkek reklámjaival megszakítva – folyamatosan és közlőrl mutatták a baleset helyszínét, az autót, amelyben gyermekük életét vesztette.

A család január 26-án, az adás előtt egy nappal faxon küldött levélben fejezte ki tiltakozását és fejtette ki véleményét Frei Tamásnak.

„Megdöbbenéssel fordulunk önhöz amiatt, hogy fiunk, Szendrei Tamás rendőr főhadnagy halálát okozó személy az ön műsorában lehetőséget kap a nyilvános szereplésre. Megítélésünk szerint szerepeltetése nemcsak a közvélemény manipulálása, de jogellenes is, hiszen a vizsgálat jelenleg is folyik. Felháborodva tiltakozunk a baleset helyszínének reklámcélú, folyamatos bemutatása miatt. Szeretnénk, hogy családunk és barátaink kímélése érdekében a balesetet okozó személlyel tervezett műsorban a sokkoló, kegyeletsértő felvételeket ne mutassák be.

Amennyiben a műsorszerkezeten nem változtatnak, ragaszkodunk levelünk teljes terjedelmének közzétételéhez a január 27-i műsorban.”

A fax megérkezését telefonon visszaigazolták, de válasz nem jött rá. Nem olvasták be és nem is utaltak rá a műsorban.

– Ezt nemcsak emberségből, de a korrekt tájékoztatás szempontjából is meg kellett volna tenniük. A sztár fiatalember igyekezett visszafogottnak látszani, de egyes kijelentései kifejezetten kegyeletsértőek voltak. Ha feltételezzük, hogy mindez pusztán éretlenségéből fakad, a nála tapasztaltabb szerkesztőnek, műsorvezetőnek kellett volna korrigálnia – mondta az édesanya.

Annyi módosítás történt a műsoron, hogy a kifogásolt helyszíni felvételekből a legdurvábbakat már nem használták fel. Talán túl visszatetszőnek találhatták a karrierrel összefüggő mondatot is, mert erről sem esett szó. Viszont bármilyen finoman is szeretnénk fogalmazni, számos félrevezető állítás, csúsztatás szerepelt a kérdés-felelet játékban. Ezekből kettőt az RTL Klub híradója később helyesbített.

A közszolgálati tévé szerkesztő-riportere január 31-én A hét című programban a fenti megközelítéssel szemben foglalt állást. Indítékairól, gondolatairól kérdeztem.

Siklósi Beatrix mondja: Már az ominózus Dosszié előzetesének stílusán felháborodtam. Megengedhetetlen, hogy egy halálesetet egy másik ember felfuttatására használjanak fel! Hogy exkluzív beszélgetésként, szenzációként tálaljanak egy olyan közlekedési ügyet, amely egy másik ember halálával végződött. Később a Dosszié megtekintése után még inkább úgy éreztem, hogy itt az egyik fél preferálásáról, egy jól előkészített manipulációról van szó. Szakmailag és emberileg is megdöbbenett, miként használják ki azt az előnyt, hogy a másik oldalon nincs senki a halott fiú védelmében. Ami a képernyőről „lejött” – mások visszajelzése szerint is – arra volt jó, hogy a közvéleményt megzavarja. Erre utalt a kérdezőtechnika, az ismert tények elhallgatása, illetve az ezekkel kapcsolatos kérdések elmaradása. Kollégáimmal úgy gondoltuk, hogy a szakmai minimum, a hiteles tájékoztatás megköveteli a nem reklámcélú megközelítést. Noha magam is felajánlottam a családnak a megszólalás lehetőségét, természetes volt számomra, hogy tekintettel vagyok a helyzetükre. Olyan szerkesztési módot választottam, hogy a mondanivalót ez a hiány ne csorbíthassa.

Agymosás

Megjegyzi még Siklósi Beatrix, hogy személyes meggyőződésén túl, a nézők véleményei is arra utalnak, hogy itt egyfajta agymosásról van szó. „Egy ember halála nem jópofa sztori, világosan ki kell mondanunk, mit gondolunk róla.”

Magunk is szerettük volna a műsort készítő Frei Tamás gondolatait megismerni a szülők kérésével kapcsolatban. Faxon küldött levelünkre (február 16.) lapzártánkig nem reagált. Azért a világot nem lehet csak jókra és csak rosszakra felosztani, figyelmeztetnek, ezért nagy figyelemmel hallgatom Volly Györgyöt, aki Császár Előd közeli ismerőse, mondhatni barátja. Egyébként ő a Mai Nap sportrovatának vezetője. Ennél az újságnál mellesleg Császár Elődnek külön rovata van: a Buli oldalon. A főszerkesztő döntött úgy, hogy a balesettől függetlenül is megtartják. „Szakmai okokból, és mert érdekes ember” – jegyzi meg.

– Hihetetlenül népszerű és sokoldalú fiú, Nyugaton nagy médiasztár lenne, ért a hangszerekhez, énekel és kipróbálta magát a rádióban, televízióban műsorvezetőként, remek

showman – mondja Volly. – Engem is megkérdezett a Frei-dossziéval kapcsolatban, mert a baleset óta sehol nem szólalt meg komolyabban. Tudja, mit mondtam neki? Válasszon olyan műsort, amely nagyobb nézettségű. A legjobban persze annak örülnék, ha én készíthetnék vele egy nagyinterjút. Egyébként eléggé szemét módon viselkedtek vele, amikor levették a műsorait. Most meg keresik. Szerepelnie pedig azért kell, mert ugyan nem szándékosan tette, ami történt, de ehhez képest súlyos atrocitások történtek vele. Ő nem gyilkos, az autó veszélyes üzem. Ez egy 300 lóerős, hátsókerék-meghajtású gép. Biztos tudja, mit jelent ez. Nekem is volt szerencsére nem ennyire súlyos balesetem, a haverok közül többeknek, ilyesmi bárkivel megtörténhet. Egyébként is Előd három hétig azt se tudta, mihez kezdjen, ki sem mozdult, otthon ült...

Megjegyzem, hogy én másképp vagyok informálva, de rögtön visszakérdez, miért kellene egy 26 éves srácnak elvonulnia a világtól és otthon ülnie?

– Az a véleményem, ha súlyosabb ítéletet kap, az rendőri nyomásra történik – mondja. – Hogy honnan jöhetett az a sok pletyka, kavarás? Lehet, hogy onnan. Szóval Előd olyan, mint egy mai fiatal. Semmi köze a narkóhoz, havonta egyszer ha elszív egy – nem füves – cigit, tavaly a születésnapjára ötven darab habos tortát rendelt. Dobáltuk egymáshoz, imádja az ilyesmit, mert néha olyan, mint egy nagy gyerek. Ami a buli rovatot illeti, a huszonöt év alatti olvasóknak szól. Kérdezik Elődöt a zenéről, a szerelemről, a politikáról, és ő válaszol – válaszolja a koncepciót. (Február 19-től egyébként a rovat szünetel. Császár Előd kissé elfáradt.)

„Hírek” és cáfolatok

A fenti személyes szimpátián túl egyébként a Mai nap, a műfajhoz illően, frissen tájékoztatott a balesetet követő eseményekről. Ízléstelenséget nem fedeztem fel az idevonatkozó írásokban, és azt sem lehet mondani, hogy Császár Előd megbízása motiválta volna azok tartalmát.

Mégis, egy február 3-án megjelent cikk felvezetésének és az elektronikus médiában való továbbgörgetésének alapján a Szendrei családot újabb sérelem érte. A lead első része azt tartalmazta, hogy alkoholt találtak a balesetben elhunyt rendőr vérében a boncolásnál. A második rész és a cikk egésze ugyan tényszerűen cáfolta ezt, de értesülésként átvette a TV3 Nap-kelte című műsora, ahol dr. Zamecsnik Péter ügyvéd – az énekes egyik védője – is kijelentette, hogy a szakértői vélemények a „hírt” cáfolják, de azt maga is hallotta.

– Mi volt az alaptalan hír forrása? – kérdem Vezda Jánost, a cikk szerzőjét, aki többször szót emelt már az áldozatok védelmében. Most is felháborította, amit január végén kezdtek terjeszteni. Kérdezték tőle, igaz-e, hogy a baleset idején a rendőrtiszt ittas volt? Elejét akarta venni a további rágalmazásnak, megírta az igazat, a cáfolatot. A leadben is jó szándékkal történt a kiemelés, a napi szerkesztő ezzel akarta felhívni a figyelmet arra, hogy már ilyen pletykáktól sem riadnak vissza. Sajnálatos, hogy ez a szándék a visszájára fordult.

Kíváncsi voltam rá, hogy honnan származik dr. Zamecsnik ügyvéd úr információja, ezért tőle is érdeklődtem. „Ügyvédi titok” – mondta. Ezután azt próbáltam megtudni, hitelesnek tekinthető-e a forrása?

Szakszerűen válaszolt: „A forrás lehet egyébként hiteles, de az adott ügy viszonylatában nem tudom minősíteni.” Megjegyeztem, védencével mintha túl célzatosan használnák a médiát, s ő maga igen sokat szerepel mostanság a nyilvánosság előtt. Régebben ez nem volt jellemző rá, pedig igazán akadt néhány látványos pere.

Ahogy ő látja: Az ügyvédi irodáknak (Bárándy és társai – a szerk.) nincsenek publicitási gondjai. Most sem én kerestem senkit. A kezdettől fogva blikkfangos címek és álhírek kísérték az eseményeket. Ezeket nem a védelem találta ki. Honnan indulhatott ki mindez? Egy részük a rendőrséghez közel álló körökből, felcsípett félinformációkból, amelyek aztán tovább gördültek. Amikor a médiumokban megszólaltam, az motivált, hogy normális mederben haladjon az a büntetőeljárás, amelyben én látom el a képviselést.

– Úgy gondolta, a híresztelések befolyással lehetnek a nyomozás menetére?

– Anyiban, hogy a nyomozók is emberek, őket is érhetik emocionális hatások.

Áthárítani a felelősséget

Három magas rangú rendőrtisztet hívtam fel, hogy mi a véleményük az álhírekről és azok következményeiről.

Pest megye rendőrfőkapitánya, dr. Komáromi István, akiről úgy vélték, ő volt a Császár-autó titokzatos utasa, csak derül az egészen.

„A vizsgálat tisztázta, hogy ez az egész egy blödség.”

Névkonától, dr. Komáromi Endrétől (BRFK közlekedés-rendészet) viszont megtudom, hogy ennek a kis blödségnek a megcáfolása (újabb szakértői vizsgálat) jó sok pénzbe került. Úgy véli, jó lenne, ha kifejezetten bűnügyi tudósítókka lennének kapcsolatban, akik nem „kavarnának bele” a szakmai ügyekbe.

Az ORFK Közlekedésrendészeti Főosztálya vezetőjének, dr. Kercs Lászlónak a véleménye arról, mi motiválhatja a zavart keltő és a családra nézve bántó híreszteléseket: – A kőkemény csúsztatásoknak az lehet a céljuk, hogy irányítsák a közvéleményt. Megpróbálják áthárítani a felelősséget az elhunytokra. Ez a tendencia a Frei-dosszié egyes kérdéseiben is megjelent.

Nyilatkozási kényszerbe kerültünk. Amikor hallgattunk, az volt a baj, ha viszont megszólaltunk, Zamecsnik ügyvéd úr megjegyezte: sokat nyilatkozunk. Ha már itt tartunk, az is feltűnő, hogy a közlekedési ügy védője, dr. Farkas István, akinek a vállán igen nagy felelősség nyugszik, sehol sem szólalt meg eddig. A konkrét ügygel kapcsolatban most is szűkszavú. Nincs itt az ideje annak, hogy a nyilvánosság elé lépjen. Mint máskor a munka, a per kimenetele a fontos számára.

Február 10-én a TV3 Nap-kele adását már nem tudta Szendrei Mátyásné szó nélkül hagyni.

– Nem ez volt az első kísérlet, hogy a televízió előnyeit és a közszereplésben való jártasságot kihasználva igyekeztek kételyeket ébreszteni a fiam ártatlanságában – mondja. Felteszi a kérdést, vajon helyénvaló-e, hogy a nyomozás alatt és a perek előtt a szóban forgó ügyvéd tárgyalóterembe való beszédet mondjon? Máskor meg azt fejtegesse, milyen enyhe ítélet várható.

Betelefonált. Nem tudta, hogy a hangja adásba megy. Véleményét fenntartja, csak azt restelli, hogy nem tudott eléggé higgadt maradni. A műsorvezetőt, Aczél Endrét láthatóan megdöbbenetette a reagálás.

Ezen a napon Szendrei Mátyás, az édesapa lázasan fekszik otthon. Nem tud a fentiekéről. A telefonszót követő rövid időn belül egy forgatócsoport tör rá, kamerástól, mindenestől.

Nyilatkozzon – mondják neki. Megkérdezem Lakat T. Károlyt, a Nap-kele felelős szerkesztőjét, ők irányították oda a stábot? „Mi nem küldtünk senkit” – mondja. Felvetésemre, hogy vajon nem asszisztálnak-e a közvélemény manipulálásához az adott ügyben, így fejt ki álláspontjukat:

– Sem az egyik, sem a másik oldalon nem kívánunk előnyt adni. Többször próbáltuk megszólaltatni az elhunyt fiatal ember családját, de ők mereven elzárkóztak. Megértem a lelkiállapotukat, de azért tekintetbe kell venni, hogy a Nap-kele műsorban, mivel élő adás, a fizikai jelenlétet nem tudjuk a technikával helyettesíteni. Ez egyébként a garancia arra, hogy nem másítjuk meg, amit mondanak, nem manipulálunk velük. A témával viszont a kezdetektől foglalkozunk, és Zamecsnik ügyvéd úr eddig bármikor szívesen állt a rendelkezésünkre. Így a legjobb szándékunk mellett az történik, hogy a másik térfélre kerül a labda. Ez minket is zavar...

Egyébként megjegyzi: Aczél megviselte az említett „közjáték”. Az adásban többször is bocsánatot kért.

Legalább valahol ez megtörtént – gondolom. Meg azt is, milyen szerencsés vagyok, hogy ezt a cikket megírhattam.

Fodor Sándor

[1999. májusi díjazott]

Befogadók

Óriszentpéter

Magyar Narancs - -1. november 30.

Csaba hetedik osztályos, az őrség egyik falujában él a családjával. Szüleivel 1991-ben Erdélyből települt át Magyarországra. Még óvodáskorában derült ki, hogy HIV-pozitív. Egy 1991-es adat szerint Romániában a forradalom után 1226 AIDS-beteget tartottak nyilván: kilencvenkét százalékuk csecsemő és kiskorú gyermek volt. Ennek egyik oka az lehetett, hogy a rosszul tápláltság miatt a kisgyerekek kezelésére kevert vért használtak, ami gyakran HIV-vírussal volt fertőzött. Amikor Csaba betegsége kitudódott, a helybeli közösség két táborra szakadt. Voltak, akik szerették volna minél messzebb tudni a falutól, és voltak, akik segíteni akartak. Csaba most ugyanitt jár iskolába, és köszöni szépen, jól van.

Óriszentpéter

Kúszok le a völgybe üresben. Korhadtt újjelző mellett haladok el, rajta két fehérre festett pléhdarab, „Nyugati szer”, „Keleti szer” felirattal. A nyugatot választom. Az út és a zöld csend végén kicsinyke ház, a kerítést egy mosolygós férfi támasztja. Helyben vagyunk.

A konyhában üljük körbe az asztalt. A fejünk fölött gerendák, a falon házi áldás, kereszt. A mosolygós férfi egy mosolygós nőre néz, aki ért mindent. Üdítővel kínál, miközben Csabi és a kishúga a másik szobában tanulnak.

„Általában így van ez”, mondja az apa, „csak egyszer fordul a busz a szomszéd községből, ahová Csabi iskolába jár, úgyhogy ott marad délután a napköziben, de este még átveszi a leckét. Utána játszhatnak. Focizni szoktunk.”

A focinak köszönhető egyébként az is, hogy most körbeüljük itt az asztalt. A romániai „események” után segélyszállítmányt vitt az őrégi falu néhány küldötte az egyik erdélyi településre, s ha már ott jártak, meghívták a helybeli, megyei első osztályban szereplő labdaművészeket egy vendégjátékra. Csaba édesapja is eljött az együttérzést szimbolizáló labdarúgótornára, és sepregetőként szűrte meg az őrégi rohamokat. A játéka olyannyira megtetszett az egyik helybeli vállalkozónak, hogy a férfit leigazolta idénymunkásnak tízezres állományú pulykafarmjára. Az erdélyi fiatalember kapva kapott az alkalmon: odahaza gondok támadtak, feloszlott a téesz, és a szolgálati lakásokat eladták. Ők is egy ilyen lakásban laktak, és ha maradni akartak, fizetni kellett volna. Pénzüik viszont nem volt.

Kaptak egy ígéretet, hogy ha áttelepülnek, beköltözhetnek egy idős nénihez, de ebből végül nem lett semmi, és a család egyik napról a másikra az utcán találta magát. Végül egy Erdélyből még a negyvenes években áttelepült, magatehetetlen idős ember fogadta be őket. „Azt sem kérdezte, hogy kik vagyunk, és honnét jöttünk”, emlékszik vissza Csaba édesapja a különös jótevőre, „de alighogy beköltöztünk, rá két hétre meghalt”.

Jöttek persze az örökösök, ám az önkormányzat kifizette őket, és a család máig az önkormányzatnak törleszti a kölcsönt. A környékbeliek is próbáltak segíteni, volt, aki tíz tojást adott, mások lisztet, zöldséget. Alkalmi munkák is adódtak, kaszálás, ez-az, később közhasznú munka a polgármesteri hivatal segítségével. Aztán egyik pillanatról a másikra bezáródtak az ajtók.

*

A bevándorlási engedélyhez orvosi igazolásra volt szükség. Elutaztak Szombathelyre, megcsinálták a vizsgálatokat, és néhány nap múlva kiderült, hogy Csabika vérében HIV-vírust mutattak ki. Hogy hogyan kaphatta a fertőzést? A születése után néhány nappal besárgult, és vissza kellett vinni a kórházba, ahol elképzelhető, hogy vért adtak neki.

„Két hétig nem voltunk magunknál”, mondja az apuka csendesen, „semmihez nem volt lelki erőnk. Szerencsére Csabika gyorsan túltette magát az egészen, csak az első napokban mondogatta, hogy nem fogok sokáig élni.”

Arról kérdeztem, hogy tudott-e a szomszéd faluban kitört pánikról, ahová Csabit óvodába járatták. „Tudtam, de megértettem”, hangzik a felelet, „lehet, hogy én is így reagáltam volna, hiszen teljesen természetes, hogy mindenki félti a saját gyermekét. Később egy szülői értekezleten megkértek, hogy ne vigyük a gyereket óvodába, és akkor néhány hétig Csabi otthon maradt. Voltak, akik ki is vették a gyereket, de velük szemben sem mutattam haragot. Megértettem őket.”

*

Fent a faluban, a katolikus plébánián kicsit aggodalmaskodva mondja a közösség plébánosa, hogy nem volna jó ismét fölkorlácsolni az indulatokat. Mert komoly indulatok voltak.

Csabika szüleivel és húgával a kezdetektől ide járt templomba, hiszen „itt is az a katolikus templom várta őket, mint Erdélyben”. És amikor mindenféle mendemondákból megtudták, hogy a kisfiú vírushordozó, arra ügyeltek leginkább, hogy a család ne maradjon magára a bajával. Ebben a katolikus közösségen kívül mások is segítségükre voltak, hiszen az édesapát sokan szerették. Egyrészt mint a helybéli focicsapat játékosát, másrészt mint szorgalmas, nyíltszívű embert.

Viszont az iskola néhány tanárnője – akiknek a gyermekük Csabival járt együtt óvodába – különös kampányba kezdett. Minden követ megmozgattak, hogy a kisfiút eltávolítsák az óvodából. „Néha olyan érzésem volt, hogy csengőt akarnak kötni rájuk, mint a leprásokra”, mondja a plébános.

*

A kilencvenes évek elejét írtuk, a liberális és népnemzeti tűzokádás, a demokratikus irracionális legádázabb időszakát. A három tanárnő - a megyei napilap egyik akkori cikke szerint - petíciót intézett az óvodához, melyben azt írták:

„Megdöbbenéssel értesültünk az óvodában előállott közegészségügyi problémáról.” Az első megdöbbenés után azt kérték, hogy „intézkedni szíveskedjenek”, és ezt az óhajukat az önkormányzattal is közölték, azzal a kiegészítéssel, hogy ellenkező esetben a (szép emlékü) köztársasági megbízotthoz fordulnak. Ötvenegyen írták alá a „korrekt intézkedést” követelő tiltakozásokat. Korrekt intézkedésen az aláírók Csabika óvodából történő kitiltását értették.

Ugyancsak a megyei napilapban volt olvasható, hogy a három tanárnő sorra járta a házakat, és olyan AIDS-ről szóló szórólapokat osztogatott, amik a homoszexualitás és a promiszkuitás veszélyeire hívták föl a figyelmet. Miközben Csabikának orvosi igazolása volt arról, hogy „nem fertőző, közösségbe mehet”. Azt is sikerült elérniük a tanárnőknek, hogy az óvodában szűrővizsgálatot rendeljenek el. Mozdult a politika is, Solt Ottilia személyesen próbálta megnyugtatni az embereket egy falugyűlésen, és a Beszélőben is megjelent egy írása, amiben

azt fejtegette, hogy az őrségi faluban ez az eset voltaképpen a demokrácia próbája a „kirekesztők” és a „befogadók” között.

*

A plébános úr felidézi azt az estét, amikor megfordult minden. Érezték, hogy valamit tenni kell, mert annyira elmérgeződött a helyzet. Volt, aki azt mondta: „Ha éheznek, egy tányér levest dobok nekik, de a házam küszöbét nem engedem, hogy átlépjék.”

Tanácsot kértek Szombathelyen az Egyházmegyei Karitás vezetőitől. Egy hölgy, Editke néni, azt javasolta, hívják meg egy falugyűlésre dr. István Lajos professzort, a Vérellátó Intézet vezetőjét, aki alapos ismerője a betegségnek.

„Olyan ideges voltam aznap délután, hogy kint járkáltam az udvaron, és a rózsafüzért mondtam egyfolytában”, meséli a plébános, „attól féltem, hogy végleg elszabadulnak az indulatok. Annyian voltak a kultúrházban, mint előtte még soha. A professzor úr két másik előadóval együtt elmondta a betegségnek a jellemzőit, a kockázatait, a védekezési módokat és azt, hogy Csabika orvosi igazolást kapott arról, hogy közösségbe járatható, tehát ha mindent pontosan betartanak, nincs ok az aggodalomra. És akkor ott megtörtént a csoda. Az értelem legyőzte az indulatokat, és az emberek egyszer csak kezdtek lehurrogni azokat, akik Csabáék ellen agitáltak.” Szépen, lassan minden elcsitult. Csabika az óvodában mindig figyelmeztette az óvó nénit, hogy húzzon gumikesztyűt, ha őt vérezni látja. A gyerekek pedig elkezdtek játszani vele.

Aztán eltelt egy kis idő, és Csabi első áldozó lett. Székely ruhába öltözve vonult be a templomba.

Vasárnaponként ministrál. A plébános szerint van benne egy kis lőpor, de melyik gyerekben nincs. Amikor azt kérdeztem, hogy a szülők miként viselték azt az időszakot, csak annyit válaszol, hogy csendes szenvedéssel. Soha nem jöttek, hogy bárki is segítsen nekik.

*

Ülünk a konyhaasztal körül. Csaba édesapja elmondja, a szombathelyi karitástól valaki megkereste egyszer, hogy költözzenek be a megyeszékhelyre, ott jó helyük lesz. De ő itt akart maradni. Tudta, hogy lerendezik ezt az ügyet egymás között az emberek, ezért is nem akart menni senkihez, nem akart beleavatkozni.

Pedig időközben újabb csapás érte, meghalt a felesége. Azóta újránősült, bár a mostani nejét néhányan megpróbálták lebeszélni arról, hogy hozzájuk költözzön.

A második anyuka elmeséli, hogy élete legszebb karácsonya volt, amikor idejött. Csabát soha nem kezelte betegként, mint mondja, az igazi érzést nem nyomhatja el az a tudat, hogy mi a baja a kisfiúnak. Úgy öleli meg, mintha egészséges volna.

Az édesapa még hozzát teszi, hogy rendszeresen járnak kezelésre, mindent pontosan betartanak, és reménykednek. Mert remény mindig akad a háznál. Ki gondolta volna például, hogy idén húsvétkor szépen kiöltöznek, és elmennek locsolni ahhoz a kislányhoz, akinek a szülei annak idején a másik táborhoz tartoztak. A „kirekesztökhöz”.

*

Csaba szobájának falán Davor Suker indul egy átlépős csellel a kapu felé. Kint az udvaron

próbáljuk lekopírozni a nagy horvát mágust, miközben Csaba kutyája jó söprögető módjára csúszik be. A második anyuka az ajtóban áll, magához húzva a kislányt. Mosolyognak. Miként az édesapa is.

Búcsúzáskor kezet szorítunk. Csabi bevallja, hogy kosarazni is szeret, fönt van egy bitumenes pálya, ott szokott dobálni. Megígérem, ha legközelebb jövök, lejátszunk egy büntetődobó versenyt.

Ebben maradunk.

Hardi Péter

[2000. decemberi díjazott]

Nem bújhatunk élve a föld alá

Szabad Föld - 2000. december 17.

A konyha közepén mosóteknő, az idős asszony abba cipeli a vizet az utcai kútról. Maga elé teszi a vödört, hokedlit keres.

– Hogy mi vezetett a falu halálához? – ismétli kérdésem.

Kollár Józsefnénél ülök Tornakápolnán, Magyarország legkisebb lélekszámú településén.

Tizenhárman lakják. Néhány évtizede még majd' kétszázan.

– Én csak azt tudom, hogy valamikor itt mindenkinek volt földje, tehene. Még tejsarnok is volt.

Valóban szinte minden udvar mélyén ott a pajta. Állat egyikben sincs.

– Jött a téesz, Szinben volt a központ, később Perkupára vonták össze.

Ma már azt sem tudja, megvan-e még valahol a földje.

– Pedig milyen zajos volt itt az élet valamikor. Összeállt vagy húsz lány, danoltunk, táncoltunk az utcán.

– Legények is voltak?

Szeme villan.

– Átjöttek Varbócról.

– Meg rezesbanda is – szólal meg a férje a lócán. – Én voltam a dobos.

A férfi magatehetetlenül üldögél a lócán. A gépállomáson volt traktoros.

– Akkor kocsmának is kellett lennie... – fűzöm a szót.

– Minek az ide? – így az asszony. – Megfőzte a pálinkát mindenki magának. Az én uram volt a legrészegebb. De nem hagytam el. Különben kivel veszekednék...? – derül.

– De bolt csak volt...

– Van az még mindig.

Bejártam a falut, nem láttam.

– Pedig van, itt a szomszédban, igaz, a feliratot letépte a vihar. Csak az a baj, hogy a postás tízezresben hozza ki a nyugdíjat, azt meg keservesen tudják felváltani.

Kettőjüknek ötvenezer forint a nyugdíja.

– Ennyiből kell kijönnünk. Hiszen élve nem bújhatunk a föld alá.

Amikor kilépek az ajtón, megfogja a karom: – Hat éve ápolom a férjem – sóhajt.

– Orvos nem tud rajta segíteni?

Legyintés a válasz.

Az orvos Szinben rendel, de Szögligeten lakik. S az övé Szinpetri is. Igaz, a négy faluban kétezren sem laknak.

– Mondok egy példa, miért néptelenedett el a Tornakápolna.

A doktor mondatainak különös bája van, hangsúlya idegen. Érezhetően csak faragja a magyar nyelvet.

– Korábban bogárhátúval jártam. Nagy hóban néha tanknyi üzemanyag is elfogyott, mire keresztülvergődtem a hegyen.

Busz vagy teherautó meg sem kísérelte a bejutást. Ilyenkor a bolt is kiürült. Később, ahogy csökkent a falu lélekszáma, néha hetekig nem utazott senki. Persze, hogy megszüntették a járatot. Ami viszont még lakhatatlanabbá tette Tornakápolnát.

– A rendelő az iskolában volt – folytatja a doktor. – Ültem a kateda, rendel. Amikor nőt vizsgáltam, a férfiakra csak annyit mondtam, hátra arc – mosolyodik el.

– Egy helyiségben vetkőztek?

– Nem mindig. Ha hideg volt a terem, mondtam, nem vetkőzni, csak megfáztak volna.

Magá elé néz.

– Miért van Tornakápolna vége? Négy húszkor indultak a bánya, háromnegyed négykor értek

haza. És akkor kezdődött a második prédikáció.

Vagyis a háztáji. Abban bajmóldtak sötétedésig. A következő hajnalban meg indulás.

Egészen addig, amíg be nem zárták a bányát.

– Hanem az iskola. Volt egy kitűnő tanító. Mészáros Irénke. Sokakat indított el az életben.

Különös ellentmondás... Néha egy jó tanító is hozzájárulhat egy falu elnéptelenedéséhez.

Mondom is, de a doktor csak legyint.

– Akinek a jóistenke megspórol a szürkeállományból, az is elment.

Nem akarom hosszan föltartani, vendégei mellől kértem a beszélgetésre. De azért nem állom meg, hogy rá ne kérdezzek, honnan jött.

– Lengyelország. Ide házasodtam. Harmincnégy év ezelőtt.

Megáll egy percre, úgy folytatja.

– Amikor éjszaka kihívnak Tornakápolna, sokszor megvárom a két óra vagy három, amíg pirkad. Megállok ott a hegygerinc, biztos emlékszik, a tetőn. Ha szerencsém van, hazalátok, Lengyelország.

Már csak a nevét kérem, írja a füzetembe. Dr. Mendyk Wolciech.

Tornakápolna legfiatalabb lakója Szőr Bálintné, vagy ahogy mindenki emlegeti, Eszti. 62 éves. Ő a kurátor, képviselőtestületi tag, boltos. A falu lelke.

Alig ülünk le a konyhában, a belső szobából gajdolás hallik.

– A férjem – tekint oda –, nem kell vele törődni.

Sorsa szokványosnak is mondható. 15 éves korától dolgozik, az első éveiben csillét tologatott a bányában. Újabban a falu boltjában szolgál ki. Nem nagy a forgalom, havi százezer forint körüli, de azért minden reggel ki kell nyitnia. Kenyeret csak annyit rendel, amennyit kérnek, tej egy héten egyszer van, felvágott pedig egyáltalán nincs.

Fiatal nő nyitja az ajtót, bolhairtó szert hozott az asszony kutyájának. Vele már találkoztam, az ő családja vett először gazdátlan házat a faluban. Mára Tornakápolna épületeinek legalább a felét felvásárolták a messziről jöttek. A legtöbb új tulajdonos valahonnan Kelet-Magyarországról érkezett, néhányan Németországból, barlangászok. Évente általában néhány hetet töltenek a faluban.

– S mit szól az idegenekhez? – kérdezem, amikor a nő becsukja maga mögött az ajtót.

– Örülök nekik. Legalább arcokat látok. Meg a falu sem dől össze.

A szobából egyre hangosabb énekszó hallatszik. Az öregember rendületlenül járja a köröket. Agysorvadása van.

Hiába nyomom le a kilincset a községháza ajtaján, nem enged. Az ablak azonban nyitva, odalépek. A padlón aprítottfa-halom, a tuskóban fejsze. Pedig jó helyen kell hogy járjak, az épületen ott a tábla.

A polgármester, Juhász József Szinpetriben lakik, végül ott találom meg, napok múlva.

Amúgy a színi önkormányzat alkalmazottja, karbantartó. Már hosszú évek óta ő hordta ki az ebédet a tornakápolnai öregeknek, így természetes lett, hogy őt választották meg polgármesternek is. Mellesleg autószerelő és fuvarozó.

– De nehogy azt higgye, hogy mindebből olyan jól meg lehet élni itt. Ki javíttat errefelé kocsit? Még fuvar, az van néha, de azt meg vagy kifizetik, vagy sem. Hozok egy kocsit sódert, erre ideadják a felét. Hogy a többi majd a következő nyugdíjkor, nekem úgyis van. Kerestem aznap mínusz kétezer forintot. Fél év múlva azért könyörgök, hogy legalább annyit adjanak, amennyibe nekem került.

Zuhog már belőle a szó. Meg az indulat.

– Van, amikor egy héten háromszor is bekattanok, és úgy jövök haza Tornakápolnából, hogy na, ebből elég. Tegye el magának más az ideget. Másnap persze megint megyek. És még azt mondják, milyen jó nekem, két fizetést húzok. Na, köszönöm, ötvétezer forintot. Mint polgármester meg karbantartó. A falugondnokságért meg egy fillért sem kapok, mert az ki is csapná a költségvetést. Mit tud kezdeni egy falu kétmillióból? Most például beállót akarnak a

ravatalozóhoz 300 ezer forintért. Hogy ne ázzanak a temetésén. És ha egyszer sem esik azon az egy-két temetésén? Meghalnak még néhányan, a maradékot meg elviszi a családja. Lehet, hogy a következő választást már meg sem tartják.

– És akkor mi lesz Tornakápolnával?

Szétárja a karját.

– Mi lenne? Fogalmam sincs. Megszűnik. Üdülőfalvul lesz belőle. Hozzácsapják Szinpetrihez. Minden házba benyitottam már, nem hagyhatom ki az utolsót sem.

Az udvar üres, kétoldalt épület, a végén a pajta. Ösztönösen az öregebb házba lépek. Nyomott levegőjű helyiségben találok magam. Fordulnék vissza, de nem lehet.

A konyha mélyén öregember üldögél. Szörnek hívják őt is, mint szinte mindenkit a faluban, Ször Józsefnek. Tornakápolna tizenharmadik lakója.

Örömmel üdvözl, mintha csak várt volna. De felállni nem bír, nem forog a csípője, a bányász az ágyhoz ragasztotta.

Szabatosan válaszol, szinte nyomdakészen, bizonyára azt gondolja, újságíró számára így kell. Története szokványos, 31 év a föld alatt, műszak után a határ.

– És ilyenkor mivel telik a nap?

– Elüldögélek. Várom haza a feleségem.

Az asszonyt művesekezelés tartja életben, minden másnap viszik Miskolcra.

– És amikor itthon van?

– Akkor meg a fiunkat várjuk. Hét végén hazajár. Pestről. Komoly beosztásban dolgozik.

– Neki építették a házat?

A férfi nem válaszol, talán nem érti.

– Van benne fürdőszoba is.

Hirtelen rám szegezi a tekintetét.

– Ebbe a faluba soha senki sem jött vissza... Senki. Érti?

Szomorkás hangjába mintha egy csöppnyi indulat keveredne. De csak pillanatig tart.

Kinn egyre borúsabb az idő, felállok. Az öregember szeme könnyörög, maradjak még.

– Tudja, hogy jártam én ám Amerikában is? – mondja hirtelen.

Persze meglep.

– Nyolc órát repültem az óceán fölött – folytatja.

– S hogy került ki?

Apám testvére hívott meg. Még az első világháború előtt vándorolt ki a családjával. Ebből a lakásból, ahol most ülünk, ni.

– Mennyien mentek el akkoriban?

– Öt-hat család is, ki tudja azt már...

Talán akkor kezdődött a baj? Az emberadót mindenesetre Tornakápolna is befizette. A végzete mára teljesedett be.

– S maga nem gondolt arra, hogy kinn marad?

– A család nélkül? Akkor még kicsik voltak a gyerekek.

Szálás testét feljebb tornázza az ágyon.

– De szép hely az az Amerika, istenem – réved el. – Képzelve, amikor a 120 emeletes épület tetejéről lenéztem. Alattam úszkáltak a felhők.

– S mikor volt kinn?

– Harminc évvel ezelőtt...

– Gyakran eszébe jut?

– Mindennap. Maga járt Amerikában?

Kinn már csorog az ereszt, hamar ránk borul a novemberi alkonyat. Az öregember arca homályba vész, csak a szeme csillog. Messze járhat, valahol a felhők fölött.

Mozgó Világ internetes változata. 2008 március. Harmincnegyedik évfolyam, harmadik szám

[Hírek](#) [Legfrissebb](#) [Archívum](#) [Díjazottjaink](#) [Lexikon](#) [Ajánló](#) [Impresszum](#)

Tábori Zoltán

Iskola a térkép szélén

A 99-es busz „Belső-Harlem” gúnynevű megállójánál (Mátyás tér) egy száztíz éves bérház betört földszinti ablakát kartonpapírral pótolták, és az alábbi szöveget írták rá: ezt az ablakot az erdélyi utcai iskola tanulói tették tönkre. Valaki a felirat alá a következő apró betűs megjegyzést fűzte: „*Aki ezt írja az egy fajgyűlölő geci az anyjával együtt soha...*” (A mondat végét eltakarja a népszavazásra felszólító nemzetiszínű plakát.)

Ez az írásos szóváltás pontosan jelzi a Józsefváros mélyén feszülő, de a felszínen csak egészen ritkán megmutatkozó ellentétet. Az az idegen azonban, aki, mondjuk, a betört ablakkal szomszédos „Villanymotor-tekerceslő és Antikvárium” szaküzlet kedvéért téved a környékre, nem érti: miért fajgyűlölet (sejthetően cigányozás), ha valaki általánosságban csak annyit mond, hogy ennek vagy annak az iskolának a tanulói okozták a kárt? Abban az iskolában, Budapest szívében, a Nagykörúttól néhány saroknyira tán csak nem mindenki cigány?!

De bizony igen. Az Erdélyi utcai Általános Iskolába bevallottan „szinte száz százalékban roma származású” gyerekek járnak.

Fordított szegregáció

- Miért, kik járjanak? - tárja szét a kezét az igazgatónő. - Itt, a környéken, a Magdolna negyedben zömmel cigány családok élnek. Tudom, hogy a szegregációt nem nézi jó szemmel az unió. De ez nem szegregáció! Inkább fordított szegregációnak mondanám. Mi nem utasítunk el senkit. Ide olyanok is járnak, akiket gyógyszerezni kell, akik már élettársi kapcsolatban élnek, nem otthonról jönnek, igazából nincs is otthonuk. Ez nem könnyű feladat, különösen egy 51 év átlagéletkorú, előregedett tanári karral, de valakinek fel kell vállalnia.

A Józsefvárosban a tanköteles fiatalok 40 százaléka nem a kerületben jár iskolába. Ezt hozta a szabad iskolaválasztás. Az az intézmény, amelyik a versenyben lemarad, számolhat a bezárással. Az igazgatónő ezt egyszer már megélte, amikor 2004-ben szélnek eresztették előző iskolájának, a Dugonits utcának az általános iskolai tagozatát. Két évvel később megszűnt a gimnázium is, pontosabban átköltözött ide, az Erdélyi utcába.

- Legalább öt év kell, mire a köztudatba beépül, hogy már nem csak roma gyerekek járnak ide, hogy itt minőségi képzés folyik, és általános iskolából minden hercehurca nélkül lehet középiskolába menni, érettségit szerezni. Mi olyan nyitott iskolát akarunk, ahová az „iskolakerülő” is betérnek.

Süveges Éva igazgatónő az idei tanévtől áll az intézmény élén. Egy évvel ezelőtt még dr. Horváth Péterrel beszélgettem ugyanebben az igazgatói irodában az iskola sorsáról.

- Időről időre felvetődik, hogy meg kellene szüntetni az Erdélyit, az ide járókat pedig szétszórni három-négy másikba - magyarázta az azóta nyugdíjba ment igazgató. - Ilyenkor mi mindig elmondjuk, hogy ezzel csak növeljük a szegregációt. Mert a környező iskolákban most csak harminc százalék a roma gyerekek aránya, de ha megkapják a mieinket, azzal ötven százalék fölé mennek, és akkor a nem roma szülők elkezdik kivenni a gyerekeiket, és végül egy cigány iskola helyett lesz négy.

A fogyatkozást azonban nem csak az okozza, hogy a nem roma szülők nem hozzák az Erdélyibe a gyerekeiket. Nem hozzák a roma szülők sem. Rézsút az iskolával szemben, az Erdélyi utca 11.-ben nemrég egy 25 éves fiatal cigány nővel beszélgettem, és amikor a négy- és kilencéves gyerekeire terelődött a szó, valahogy természetesnek vettem, hogy az iskoláskorú biztos idejár, ötven méterre, az Erdélyibe.

- Nem, nem, dehogy ide! - tiltakozott hevesen. - Itt nagyon rossz gyerekek vannak. Verekednek a tanárokkal.

Pedig ez is egy szörnyűséges ház: a kétoldalt hátranyúló udvari szárny ereszei olyan közel vannak egymáshoz, hogy ha valaki rossz időben kiáll az udvar közepére, és széttárja a kezét, a tenyerét már nem éri az eső. A nyitott kapun át benézve az embernek az az érzése támad, hogy ez valami kulissza, csak a helyszűke miatt egymásnak tolták. A kétgyerekes cigány asszonyka szemlátomást szeretne kitörni a nyomorból: a saját pénzén rakatott be vécét szobakonyhás bérlakásába. A vagyongazdálkodó felfedezte, és elrendelte a lebontását. Az asszonyka bement a polgármesterhez, és kisírta, hogy *méltányosságból* mégiscsak használhassa a saját vécéjét.

Az innen három sarokra lévő Dankó 20.-ban egy másik cigány családból csak a legnagyobb gyerek, a tízéves lány jár az Erdélyibe, a húgát és az öccsét már a négyszer messzebb lévő Némethbe íratják be. Itt magától a kislánytól kérdezhettem meg, miért nem jó az Erdélyiben. Csontos vállát vonogatva azt felelte:

- Nem törődnek velünk, azt csinálunk, amit akarunk.

A Magdolna negyedben élő cigány interjúalanyaim többnyire a gondolatától is elborzadtak, hogy az Erdélyibe írassák a gyerekeiket. „Az a késes iskola!” „Ott az egyik gyerek a másik nyakára teszi a kést!” - hangzott a sztereotípiák.

Megszállottak és kontraszelektáltak

Az 1898 óta fennálló iskola hajdan Józsefváros legnagyobb általános iskolája volt. A hatvanas évek végén 732 diák tanult a falai közt. Aztán jött a demográfiai visszaesés, és a rendszerváltás után munkanélkülivé vált emberek tömege jött fel a kerületbe vidékről, zömében romák, akik beköltöztek rokonaikhoz-ismerőseikhez a leromlott, rossz lakásállományú városrészbe. Hirtelen egy más kultúrájú, képzetlenebb réteg gyerekei jelentek meg az Erdélyi utcai iskola körzetében, és ez beindított egy folyamatot: a szülők egymás után vitték el a gyerekeiket. Az Erdélyiből tíz év alatt kivesztek a nem cigány tanulók, és húszfős alá csökkentek az osztálylétszámok.

- A negatív folyamatba sajnos besegített az önkormányzat is - mondta dr. Molnár György, a Magdolna negyedben zajló szociális városrehabilitációs program kezdeményezője, aki a kérdéses időben VIII. kerületi önkormányzati képviselő volt. - A briliáns pályázatot benyújtó Menyhért Ildikóról úgy gondoltuk, hogy jó választás lesz az iskola élére, már csak azért is, mert ő maga is roma, ismeri ezt a közeget. Valamennyi párt, baloldal-jobboldal egyhangúlag őt szavazta meg, és hát rettenetes következményei lettek.

Az ötlet nem vált be, a frissen kinevezett igazgató „extrém módszerekkel” vezette az iskolát, kilenc igazgatóhelyettest fogyasztott el egyetlen tanév alatt. 2001-ben „a törvényesség helyreállítása érdekében” fegyelmivel leváltották.

- Amivel nem számoltunk, és ez nagy tanulság volt, hogy hát ő nő - folytatta Molnár György.
- A túlkoros roma fiúk között semmi tekintélye nem volt. A cigányság nagyon erős patriarchális beállítottságú, a nőknek nincs tekintélyük, saját magukon belül végképp nincsen. Az igazgató tökéletesen tehetetlen volt a tizenkét-tizenhárom évesnél idősebb fiúkkal, akik átvették az uralmat az iskolában.

Dr. Horváth Péter ködösebben fogalmazott.

- Nagyon öntörvényű volt.

- Ez mit jelent?

- Csak egy példa. Ha valaki beállít, hogy másolatot kér a bizonyítványáról, nem tudom kiadni, mert abban az időben nem készültek hivatalos vizsgajegyzőkönyvek.

Több példát nem mondott. Pedig az elődje csepülésével kidomboríthatta volna saját működésének eredményességét. A kinevezésével ugyanis egy év alatt konszolidálódott a helyzet. Igazán jó iskola természetesen őalatta sem lett, de megállította a negatív folyamatot, megszüntette az áldatlan állapotokat. Az ő ötlete volt, hogy egy újabb oktatási szint, a gimnázium beemelésével a süllyedő hajó talán felszínen tartható. Végigvitte az egyesülést a Dugonits utcai Gimnáziummal, aztán nyugdíjba ment.

- Horváth Péter programjának kulcseleme volt, hogy vonzó, különleges oktatási módszereket vezet be az iskolában - magyarázta dr. Molnár. - Modern számítástechnikát képzőművészettel elegyesen tanítanak a gyerekeknek. Bevallom, a magam részéről azt hittem, hogy ennek kicsit nagyobb vonzereje lesz. Aki a gyakorlatban viszi ezt a programot, azt mondja, neki igazán nem a gyerekekkel van gondja, hanem a tanárokkal. A gyerekek nyitottak, csak arra kell ügyelni, hogy minden másodpercük le legyen kötve, de abban a pillanatban, ha ez megvan, akkor a gyerekek tünémenyesen dolgoznak. A tanárok viszont nehezen fogadják be, nem nyitottak, helyenként korlátoztak, kedvük sincs hozzá, fáradtak. Itt alapvetően két típusú tanár van: néhány megszállott és a kontraszelektáltak. Csak bele kell gondolni, ki kerül egy ilyen iskolába.

Dr. Horváth Péter ebben is védte a mundér becsületét.

- Mi felvállaljuk, hogy ezekkel a papíron kettőnek-háromnak számító gyerekekkel komolyan foglalkozunk. Meg lehet nézni, milyen környezetből jönnek. Nekünk nem csak az iskolai tananyagot kell megtaníttatni velük. Alapvető viselkedési normákat is. Itt végre foglalkozik

velük valaki, és ezért nagyon hálásak tudnak lenni. Aki itt van, az nem is tanár, hanem nevelőszülő.

Lövöldözés az Erdélyi utcában

2008. február 14-én délután négy óra tájban ismeretlen fegyveresek tűz alá vették az iskolaépületet. A golyózapor a második emeleti tanári ablakaira zúdult, úgy kopogott az üveg, mintha jégeső verné. Az iskola tanári kara azonban ezúttal is bizonyította, hogy rettenthetetlen emberekből áll: ahelyett, hogy a földre vetették volna magukat, az ablakhoz tódultak, és még épp látták, ahogy a szemközti kopottsűrke bérkaszárnnyában valaki becsukja az ablakot. Nem volt nehéz megjegyezni, melyik ablak az: piros csoki-Mikulás támaszkodott az ablaktoknak, a három végérvényesen leszakadt ablakredőnytől balra.

Csatlakoztam a lövöldöző felkutatására induló kommandóhoz. Az ominózus ház ötemeletes volt, de a biztonság kedvéért gyalog masíroztunk fel a második emeletre: három rendőr, az igazgatónő és én. Ahogy kiléptünk az irdatlan hosszú, ácskapocs alakú gangra, rögtön láttam, hová fogunk menni: egyetlenegy helyen száradtak ruhák a vaskorláton. A Magdolna negyedben a gangon száradó ruhák olyanok, mint a vészmadarak: ha valahol megtelepednek, biztosra lehet venni, ott valami baj van.

És tényleg oda mentünk, pedig a rendőrök először egy ajtóval odébb kopogtattak. A kopogtatásra mégis ez az ajtó nyílt ki, amelyik előtt a ruhák száradtak. Fehér bézbólsapkás, elálló fülű, nyurga fiú nézett ki. A ruházata esetlenül lógott rajta: hosszú ujjú drapp póló, kopott suhogós melegítőnadrág, fekete sportcipő.

Nem próbálta tagadni, hogy ő volt a lövöldöző. Az igazolványát is az első felszólításra kihozta.

Az egyik ok, ami miatt a lakásba nem mentünk be, az volt, hogy még nem töltötte be a tizennyolcat, és egyedül volt otthon, pontosabban egy német juhászkutya társaságában. Ez a kutya volt a másik ok. De mind az ötven pontosan el tudtuk képzelni, milyen körülmények fogadnának bennünket, ha bemennénk. Ebben a lakásban egy egyedülálló anya nevelte öt gyermekét. Ez a fiú volt köztük a második legidősebb.

- Tessék, ezt visszaadom, mert tapasztalatból tudom, hogy nem olcsó dolog, valamikor én is vettem ilyet a fiamnak!

Az igazgatónő a fiú kezébe nyomta a borsószem nagyságú műanyag golyókat, amiket az iskola előtt szedegettünk össze a járdáról és az úttestről, amíg a rendőröket vártuk. Jó maroknyit szedtünk össze, mielőtt meguntuk.

- Most költöttem háromszázezer forintot ablakjavításra, ez csak az üvegeztetés volt! Hogy a kereteket is javíttassuk, arra végképp nincs pénz, és tessék, te most szétlövöldözöd nekünk! Mi lenne, ha ezt a háromszázezer forintot most behajtanám rajtad? - szapult a igazgatónő a fiút, mialatt a rendőrök felírták az adatokat. - És mi lett volna, ha nyitva az ablak? Valaki meg is sérülhetett volna!

Egy egész sor kérdést szegeztek neki a fiúnak a családi körülményeiről, az elkövetés eszközéről, a kutyáról, mindenféléről. A fiú tizenhét éves volt, élelmiszeripari szakközépbe járt. Vártam, hogy valaki végre feltegye a legnyilvánvalóbb kérdést, de mert senki nem tette fel, én hozakodtam vele elő.

- Te ide jártál iskolába?

- Igen.

Az igazgatónő meghökkent, a fiúra bámult. Ekkor értettem meg, hogy ez a kérdés miért nem jutott eszébe senkinek: a fiú nem volt cigány.

- Na, szép dolog, mondhatom! - csóválta a fejét az igazgatónő.

A rendőrök várakozó álláspontra helyezkedtek, hogy mit mond az ügyeletes tiszt, bevigyék-e a fiút az őrszobára, és az igazgatónővel a lehetséges jogi eljárásokat boncolgatták. Én közben az iskolájáról faggattam a fiút.

- Végig ide jártál?

- Nem, a Somogyiba. Diszlexiás voltam, azért hoztak át ide harmadikban. Aztán felsőben visszakerültem a Somogyiba, de hetedikben megváltak, a diszlexia miatt nem bírtam az angolt, és a nyolcadikat már itt végeztem.

Azért ennyire folyékonyan nem beszélt; úgy kellett harapófogóval kihúzni belőle minden egyes szót.

- Nagy volt a különbség a két iskola között?

- Hú, nagyon! Amikor visszajöttem, azt gondoltam: de le vannak ezek maradva! Nem is kellett tanulnom, és ösztöndíjasként végeztem.

- Melyik iskolát szeretted jobban?

Kényszeredetten nevetett.

- Mindegyikben volt valami jó. A Somogyiban sokat kellett tanulni, de jobb volt a társaság. Itt alig kellett tanulni, de hát...

Nem fejezte be a mondatot, bár kikövetkeztethető volt.

- Rajtad kívül volt még nem cigány?

- Huszonhét-huszonnyolc volt az osztálylétszám. Abból ketten, nem: hárman voltunk nem romák. Ja, nem: négyen-ötten, ha a lányokat is beleszámítjuk. Sokszor megverték. Én innen leginkább arra emlékszem, hogy a szünetekben állok a folyosón a tanári mellett. Hogy meg ne verjenek. És az volt a legborzasztóbb, hogy nem lehetett bemenni a vécébe. Lefoglalták. A srácok ott cigiztek. Alkoholoztak. Sokszor füveztek is. Oda csak úgy lehetett bemenni, ha az ember cigizik meg iszik. Én meg nem cigiztem, nem ittam. Füvezni se füveztem. Ha

bemegyek, megvernek. Ha az osztályban maradok, akkor is megvernek. Na és a lyukasórák! Hát az volt a legszörnyűbb.

- És a tanárok?

- A tanárok aranyosak voltak. De nem bírtak a rossz gyerekekkel. Volt olyan időszak, amikor szinte kétnaponta váltottuk az osztályfőnököket.

- Az ablakotokból naponta láthatod a régi tanáraidat. Volt, akire haragudtál?

- Nem, nekem nem volt bajom egyikkel sem. Még sokan megvannak a régiek közül, a nyelvtanár, a főci-biosz, Pali bácsi, a gyermekvédelmis, aztán a rajztanár... Ezeket kedveltem. A rajztanár fia az osztálytársam volt, együtt szoktunk állni a folyosón a szünetekben a tanári mellett, beszélgettünk. Ő is *magyar* volt.

- Az igazgatónőt ismerted?

- Igen, hogyne. Jó fej csaj volt. Csak hát előnyben tartotta a cigány gyerekeket. Mert ő is cigány volt. Azért váltották le, mert sikkasztott. Meg pofozta a gyerekeket. Engem is sokszor megpofozott. De máskülönben olyan... engedékeny volt. Az ő ideje alatt volt büfé, pedig nem volt rá engedély. Az angoltanár papírok nélkül taníthatott. Szerintem jó fej csaj volt.

- Ezek szerint nem bosszúból lövöldöztél.

- Á, nem. Számítógépezek. Most arra vagyok rákattanva. Van egy szuper számítógépem. Csak amíg tölt, unatkozok. Épp letöltöttem. Gondoltam, addig pisztolyozok.

A rendőrök közben rádión megkapták a parancsot, hogy nem kell bevinni a fiút. A kommandó még egy rövid fejmosást tartott, azután elvonult. Én ott maradtam beszélgetni a fiúval. Megtudtam, hogy az apja korán meghalt, ő két éves se volt, kisebb testvérei más kapcsolatokból vannak, az anyja takarításból és más kisegítő munkákból tartja fenn a családot. Ha jól értem, le van százalékolva, mint szinte minden második ember itt a Magdolna negyedben. Amióta az eszét tudja, itt laknak a Mátyás téren. Kispestről költöztek ide.

- Szeretsz itt lakni?

- Igen. Jól elvagyok itt. Ha látom a régi iskolatársakat, osztálytársakat, nagy ívben elkerülöm őket. Egyesével nem is veszélyesek. Hol az egyikkel, hol a másikkal szoktam jókat dumálni is. Az iskolában számítógépezni. De ha összeverődnek, akkor rájuk se lehet ismerni.

A gangon álltunk. Áthajoltam a vaskorláton, lenéztem az udvarra. Ebben a házban évek óta rendszeresen megfordultam. Hol a végrehajtókkal, hol a rendőrökkel, hol csak úgy, magamban. A Magdolna negyedben nincs még egy ilyen mélységes mély, keskeny, hideglelős udvar. Hat szint mély jégverem. Viszont mintha ez a fagyosság egyben tartaná, falai nem omlanak, ajtajai nem rohadnak, mint oly sok házban itt a Magdolna negyedben. A gangja csak egy kicsit van megroggyanva: ha végigmegy rajta az ember, nem fogja el a halálfélelem.

- És a ház? - kérdeztem.

- Ez jó hely, szeretek itt lakni. Csak kevés a gyerek. Aki volt, annak meg nem engedték, hogy az udvaron játsszon. Nekem se.

- Miért? Fociztatok volna?

- Nem. Van egy másik mániám a számítógép mellett. Gyűjtöm a távirányításos autókat. Jó lett volna innen a gangról vezetgetni.

Néztük az odalent elnyúló, napot sose látó nadrágszíjudvart, és halványan éreztem, hogy valami nem stimmel. Túl csendes, túl steril volt minden. És akkor rájöttem.

- Ez a ház mindig tele volt galambbal. Hova lettek?

A fiú idegesen elnevette magát. Apró fogai sárgák voltak, mint az erős dohányosoké, pedig nem dohányzott, legalábbis a saját bevallása szerint.

- Hadat üzent nekik a ház. Fél éve bevakolták a járataikat. Most nem tudják bevenni magukat a padlásra meg a romos helyiségekbe.

Valóban, szürkésfehér, kerek foltok látszottak szemben a falon és az eresz alatt, mintha a ház csak most szánta volna magát rá, hogy eltüntessen elérhetetlen régi belövésnyomokat. Megpördültem, mert eszembe jutottak a lakásajtók fölötti voluták: ennek a háznak az is a jellegzetességei közé tartozott, hogy mosószeres flakonokat, kartondobozokat, kannás borok műanyag demizsonjait feszegették be a stukkódísz és a gangplafon közé, hogy ne ülhessenek be a galambok. A csigadíszes gipszvoluták most üresen szürkéltek az ajtófélfák fölött, a díszes posztamensekre kihelyezett bizarr hulladéktárgyak mind az ötvenről eltűntek.

- És innen? - mutattam fel. - Innen hogyan sikerült kilakoltatni őket?

- Szögeket tettek be - kacarászott a fiú. - Kár, mert régebben a galambokra lövöldöztem.

- Ezzel a pisztollyal?

- Nem. Nyílpuskával. Csináltam magamnak nyílpuskát. Csak most már nincsenek galambok.

Hirtelen azt gondoltam: előbb-utóbb mégiscsak rend lesz itt a Józsefvárosban. Az Erdélyi utcából igenis sétálóutca lesz, újratelepített fasorral, díszburkolattal, „21 darab esztétikus kandeláberrel”, ahogy a szociális rehabilitációs program ígéri.

Kétfejű gyerekek iskolája

Bizonyos szám alatt - ez jelenleg húsz fő - nem lehet osztályt indítani. Van azonban egy kiskapu. A problémás gyerekek, az úgynevezett „sajátos nevelési igényűek” kettőnek számítanak az osztálylétszámban, esetenként fejkvóta tekintetében is, ezért hívják őket „kétfejűeknek”. És ez nem csak pénzkérdés. Az „SNI”-sek mentőangyalai az olyan iskoláknak, amelyek fölött jó ideje ott függ a megszüntetés Damoklész-kardja.

- A roma közösségben van egy határ, ami tizenöt főben húzható meg - érvel az igazgató, Süveges Éva. - Fölötte gondok vannak. Egy ilyen iskolában, mint a miénk, nem várhatók el a húsz-harmincas osztálylétszámok.

Az Erdélyi utcai Iskolában az osztálylétszámok a következőképpen alakultak:

I. 11 fő

II. 11 fő

III. 14 fő

IV. 16 fő

V. 20 fő

VI. 19 fő

VII. 18 fő

VIII. 16 fő

- Csalóka dolog pusztán a számokat nézni - folytatja az igazgató. - Egyrészt folyamatosan változnak annak függvényében, hogy épp hány illegális beköltöző jön a kerületbe. Tél közeledtével ez a szám megnő. Az önkormányzatnak mindig elmondom, hogy ne szeptemberben nézegessék a létszámot, hanem novemberben! Van egy Heves megyei falu, Tarnabod, az ottani általánost én már csak úgy hívom, hogy a partneriskolánk, annyian jönnek fel onnan ide Pestre, és hol máshol kötnének ki, ha nem itt a Józsefvárosban, a Magdolna negyedben!

A tarnabodiak közül három családot ismerek: kettőt a Kisfuváros utcában, egyet pedig itt az Erdélyiben. Ez utóbbiak laknak itt legrégebben, most már lassan három éve. (Ez persze nem akadályozza meg a Kisfuvárosiakat abban, hogy maguknak követeljék az elsőséget.) A földszintes ház két üzlethelyisége közül beköltöztek a nagyobbikba, és azóta sikerrel tartják magukat az önkormányzat, vagyongazdálkodó, ÁNTSZ meg-megújuló támadásaival szemben. Bejárati ajtó nincs, csak az üres tok, nehogy egyszer ne tudjanak hazajönni. Szerencsésükre ez egy rettentően hosszú helyiség, a hideg és a huzat elhal addigra, mire a lomtalanításból berendezett, teljesen elsötétített lakásféléjükhez elér. Az innenső végében csak a nagy fekete férfibiciklit tartják, amellyel a lomtalanítási napokon járőrözik a családfő. Három gyerekük van, a legnagyobbal először a 2006. szeptemberi „egészségnapon” találkoztam a Mátyás téren, amikor is az iskola a huszonkét fős énekkarral és a rokisokkal képviseltette magát. Derekasán kitétek magukért, de hiába igyekeztek a legforróbb pillanatban fölhívni, maguk mellé csábítani a színpad előtt ácsorgó iskolatársaikat. Azok csak fanyalogtak, és végig ilyeneket mondtak:

- Már megint mi égünk!

- Én most rögtön kiiratkozok!

Ez a nagylány is a fanyalgók közé tartozott, és elsősorban a csúnya szájával vétette észre magát. Amikor pár hónap múlva náluk jártam, és meghallottam a kiáltást, egyből tudtam, hogy csakis ő lehet az.

- Szopd le anyádat!

Az udvarban lakó egyik cigány kisgyerekeknek vetette oda. Széles indiánarcú édesanyja elszörnyedt, de talán csak azért, mert ott álltam mellette.

- Bettina! Hogy beszélsz?! - Rámereedt, és hirtelen még szigorúbb lett. - Szeded le azonnal!

- Mit?

- A festéket!

Bettina alacsony, kicsit madárfejű tinédzser; kisminkelt, parányi arcában ülő nagy barna szeme megtelt daccal. Megvonta a vállát, a kapualj felé indult.

- Dehogyan szedem!

Az asszony zavarba jött.

- Elrontja őket az iskola - mormolta bocsánatkérően.

Konyha a lépcsőházban

Az igazgatónőhöz nehéz hozzáférni. Folyton értekezletet tart, órái vannak, délután matekot korrepetál, aztán meg földrajzot.

- De hát ön végül is milyen szakos? - kérdezem tamáskodva, mert nekem eddig csak a testnevelőségeről volt tudomásom.

- Erőszakos! - nevet rám, és megragadja a csuklóm, jelezve, hogy ez csak vicc volt.

De én komolyan veszem. Azt tapasztalom, kemény kézzel igyekszik vezetni az iskolát, és megtalálja a hangot a diákjaival. Ugyanolyan stílusban veszekszik velük, ugyanolyan nagy hangon kiabál át az utca túloldalán elsétáló cigány fiúknak, ahogy az ő köreikben szokás, és nem veszi a lelkére, ha beintenek neki.

Az iskola új igazgatója az egyik legsúlyosabb kihívásnak az igazolatlan hiányzásokat találta.

- Megengedhetetlen, hogy valaki iskola helyett kint csellengjen a városban! Mi van, ha elüti az autót?

Ez csak költői kérdésnek tűnt, de gyanítottam, hogy ugyanezt nekiszegezte a konfliktuskerülő tanároknak is, akik félve a könnyen berohanó szülők haragjától meg egyéb kényelmi okokból nem regisztrálták a hiányzásokat, vagy ha mégis, elfogadtak hozzá ilyen-olyan igazolásokat.

A hiányzások visszaszorítására az iskola néhány hónapja felvett egy fiatal roma szociális munkást, Báder Gizellát. A hiányzási statisztikákat böngészve mintegy mellékesen ízelítőt kaphattam az általános iskolai tagozatra járó százhuszon-valahány diák problémahalmazából.

- Márk, 42 óra. Sokszor elalszik, mert tévét néz. De nincs nagy baj vele: ha felébred, bejön...
 Márió, 57 óra. Ezek nagy része úszás. Oláh cigány családból származik, nagyon távolságtartók, nem hajlandó levetközni a többiek előtt. Hiába ül a medence partján, nem vesz részt az órán, igazolatlant kap... Krisztián, 102, védelembe véve... Márk, 160, renitens hiányzó... Kristóf, 37. A család végre talált magának egy udvari műhelyhelyiséget, de nem közreműködők, nekünk kellett leleveleznünk a vidéki jegyzővel, hogy az ebédje rendezve legyen... Zsanett, 156 óra. Védelem alá helyezve. Húsz négyzetméteren laknak a Diószeghyben, igen nagy szegénységben... Henrietta, 32 óra. Átmeneti otthonban a család, öt-hat gyerek, alkoholista apa elszedi a pénzt... Attila, 158 óra. Kimentünk hozzá a Magdolnába, a törött ablaküvegen át lehetett beszélni vele, azt se lehetett tudni, hány gyerek van, be voltak zárva a lakásba. A gyerekjóléti majd kitalálja, mi legyen vele... Tibor, 61 óra. Na, ez egy nagy verekedős... Károly, 182 óra. Védelembe véve, gyermekotthonban elhelyezve. De hát reggel elindul, aztán vagy bejön, vagy nem... Gábor, 14. Ők Vilmányból jöttek, sokáig nem találták a helyüket, de most már találtak illegális lakhelyet, megszűntek a gondok... Dzszenifer, átmeneti otthonban lakik, itt az anya az alkoholista, de hiányzása nincs... Anikó, nincs hiányzása, az anyukája meghalt... Violetta, ő teherbe esett, átment magántanulónak... Róbert, 19. Vele az a gond, hogy siket az anyuka, hiába kopog neki, ha délután hazamegy. A nagynénjét szokta felhívni mobiltelefonon, akkor az átmegy, beengedi... Alexandra, 15. Nevelőszülőknél lakik... Ahmed, 99. Roma anyuka, arab apuka, válási procedúra folyamatban... Katalin, 185. Renitens hiányzó, szülői felelőtlenség... Tamás, 25. Árva, a nagytestvér a gyám, ő tartja el a családot... Ilona, 232. Decemberben az anyuka meghalt szén-monoxid-mérgezésben. A nagypapa magára vállalta a nevelését, de nagyon problémás a gyerek, és visszamondta. Most épp újra úgy néz ki, mégiscsak vállalja... Krisztián. Ja, ő átment a Práterbe... Csaba, 20 óra. Az Anikó testvére, meghalt az anyukájuk... Mária, 35. Meghalt az apa egy rokona, részt kellett vennie egyhetes virrasztáson, onnan a hiányzás... Tamás, 10. Védelembe véve. Apa külön él, anya éjjel dolgozik, nagyszülők gondoskodnak a gyerekekről... Barna, 5. Ő nem roma. Sportoló, az MTK-ban focizik... József, 6. Sok testvére van, az anyja alkoholista... Róbert, 87 óra. Nem roma. Az anyjának két lábát levágták, pártfogás alatt áll. Ővele nincs gond, csak valahogy vonzza a bajt... Krisztián, 6. Ő nem kerületi, nem roma. Vízilabdázó... György, magatartásbeli problémák, estire át... Klaudia, 79. Sokat beteg, de nem megy orvoshoz, és nem hoz igazolást... Krisztián, 55. Jó képességű gyerek, az anyja egyedül neveli... Nikolett, 37. Nagymama neveli, anyja sokat dolgozik, apa nincs... Sándor, 20. Ő roma sportoló, focizik...

De igazán nem is a hiányzási adatokat figyeltem, hanem a lakcímeiket. Kevés kivétellel mindannyian a Magdolna negyedben laktak, és szinte kivétel nélkül a legproblémásabb, legromosabb bérkaszárnnyákban. Bő egy-egy osztálynyi gyereket adott a Dankó utca, a Lujza utca, a Magdolna utca. És fél-fél osztálynyival képviselte magát a többi nehéz sorsú ház.

Ezekben a házakban a legeslegszegényebbek laknak, akik nem engedhetnek meg maguknak semmi luxust, nem telik rá, hogy megállítsák a romlást, a tulajdonosnak, az önkormányzatnak pedig nem telik rá, hogy ennyi embernek lakást biztosítson, elhelyezze őket valahová, és lebontsa a több mint százéves, rogyadozó épületet, ha már felújítani nem tudja. Mert ezek a házak mind kicsi telken épült túl nagy házak, tele apró, szoba-konyhás lakással (vécé a gang végén, tisztálkodási lehetőség a konyhai falikútnál). Ezekbe a komfort nélküli, húsz-harminc négyzetméteres lakásokba rendszerint két-három család van bejelentve, és nemegyszer tényleg ott is laknak. „Sok szegény ember kis helyen is elfér”, mondta egy gyári targoncás,

nem cigány férfi a Magdolna utca felső végében, aki esténként a gyerekágyak közt a földön alszik. Az itt élők bajára nincs orvosság, vagyis hát túl sokba kerülne, mert az olyan tizenkét kukás házak helyébe, mint a Magdolna 12. vagy a Dankó 16. (háromemeletes keskeny házak nadrágszíjparcellán, közel hetven lakással) nem rentábilis modern bérházat felhúzni.

Ebben a kerületben, a 2004-ben Magdolna negyedé kinevezett területen összesűrűsödött a nyomor. Tizenhárom málladozó háztömb, az a kivételes hely Budapesten, ahol délben több helyen osztnak ingyenebédet a rászorulóknak, mint ahány helyen pénzért ebédelni lehet. A legszegényebbek jellegzetes rejtőzködési reflexből lesötétítik az ablakaikat. Pokrócot szegeznek fel, ócska ruhákkal az ablak közét betömik. A család az egyetlen elsötétített szobában éli az életét, mintha örökös légiriadóban volna. A szülőknek rendszerint nincs munkájuk, nem mennek sehová, egyedül a gyerekek kell mennie iskolába. Akárhány ilyen lakásba látogathattam el, mindig ugyanaz a kép fogadott. Megy a tévé, esetleg valami tompított világítás, és a kezdetleges fekhelyeken reggel, délben, este félálomban szendereg a család. Az idő összefolyik.

Az Erdélyi utcai általános iskolások fele-háromnegyede ebből a környezetből indul iskolába, és ebbe a környezetbe megy haza. Játszani a lépcsőházban játszanak. Példa rá a Nagyfuvaros utca egyik lepusztult bérházának első emeleti ütött-kopott-véselt lépcsőfordulója, ahol cigány kisgyerekek pár vonással olyan konyhát álmodtak maguknak a falra, amilyen odahaza biztosan nincs. Az elvásott ablakdeszka az asztal, tőle balra italautomata kontúrja van felskiccelve a falra: Kola, „Fanta”, „Limo”, „Tea”, egy másik automatában „Sék vanília”, „Sék eper”, „Tejszín”, „Csoki forró”, alattuk szép rendben poharak, a kettő között kávéfőző („KÁVÉ”, csupa nagybetűvel), alatta füles bögre. Aztán van itt még konyhaszekrény ábrája, a polcokon feliratos dobozok: tej, kávé, cukor, tea, rizs, liszt, completa, kakaó, vanília. Az „asztal” mellett négygombos tűzhely, rajta két nagy füles bögre. A túloldalon polcon váza, benne két szál virág, aztán egy grillsütő, benne kövér grillcsirke sül.

A vonalak olyan könnyedek, olyan kifejezőek, hogy kezdem megérteni, hogy juthatott a Magdolna negyed szociális rehabilitációs program megálmodóinak eszébe, hogy az Erdélyi utcai Általános Iskolából művészeti iskola legyen.

De ez az elgondolás már a múlté. Az iskola tavalytól a rendvédelemre szakosodott. Ősszel pedig felveszi a Lakatos Menyhért nevet. Szóba jött még József Attila neve is, mert amikor József Attila 1918-ban magántanuló lett, a vizsgáit itt tette le.

- Csakhogy József Attiláról már számtalan iskolát elneveztek. Lakatos Menyhért viszont mi leszünk egyedül - mondja az igazgató.

Bódis András

[2007. októberi díjazott]

Székházbotrány a Vérmezőn

Üvegzebe: állami cég visszadátumozott 200 milliós szerződése

Heti Válasz - 2007. október 11.

Itt a legújabb székházbotrány: az önkormányzati tárca egyik cége pénzeli az MSZP szállásadóját - derül ki az érintett állami vállalat, a Magyar Turizmus Zrt. üvegzebe-táblázatából. A részvénytársaságnál először megerősítették lapunknak, hogy jogcím nélkül utalnak ki 200 millió forintot a Vérmező úti pártközpont tulajdonosának, majd titokban megmásították a szerződéskimutatást.

A Magyar Szocialista Párt új helyre költözik, mert el kell távolodni attól, amit a székházunk múltja jelent - év elején ilyen mondatok kíséretében hagyta el a frissiben elnökké választott Gyurcsány Ferenc, illetve az MSZP megújult vezérkara a Köztársaság téri lakhelyet. A múlt valóban terhelte: a "köztér" korábban a náci eszméket szolgáló Volksbund központja, a kommunista párt, majd az MSZMP budapesti főhadiszállása volt. A kivonulás óta a szocialisták vásároltak egy véglegesnek szánt, felújítandó irodaházat a VI. kerületi Jókai utcában. Ám hogy a 2008 végi beköltözésig se legyenek hontalanok, bérbe vették a Moszkva térre néző, Vérmező úti MBC-irodaház negyedik és ötödik emeletét. Gyurcsány - a Vérmező közelségét észlelve - hamar ideológiai magaslatokba emelkedett, és leszögezte: "A magyar jakobinusok hagyománya olyan gyökeret jelent, amely nemcsak gond nélkül vállalható a demokratikus magyar baloldal számára, hanem figyelmeztet is arra a feladatra, hogy egy cél van, felemelni a nemzetet."

Foltozott üvegzebe

Múltja azonban nemcsak a Köztársaság térnek, hanem a szlovéniai ingatlanfejlesztő-beruházók munkáját dicsérő, két éve a Raiffeisen Ingatlan Alap tulajdonában álló MBC ("magyarul": Moszkva Square Business Center) irodaháznak is van. 2006 végén innen, épp a negyedik és ötödik emeletről költözött ki a Magyar Turisztikai Hivatal, illetve jogutódja, az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium (ÖTM) turisztikai szakállamtitkársága. A tárca eredetileg 2008. december 31-ig szerződött a Raiffeisennel, ám tavaly év végén a szakállamtitkárság - úgymond a költségcsökkentés jegyében - áthurcolkodott a Hold utcába, az egykori ifjúsági és sportminisztérium épületébe. Az MSZP-vezetők ezután beleültek a "készbe"; a februári tisztújító kongresszuson jelezték, hogy lényegében már átköltöztek a Vérmező úti átmeneti szállásra, ahol - friss bérleti szerződésük értelmében - 2008. december 31-ig van maradásuk.

Az ÖTM kapcsolata azonban csak látszólag szakadt meg a Raiffeisennel. Egy kvázi titkos üvegzebe-kimutatás szerint a tárca által felügyelt Magyar Turizmus (MT) Zrt. 2007. január 1-jétől 2008. december 31-ig érvényes, kétéves időtartamra szóló szerződést kötött "az MBC irodaházban található bérlemény bérlésére", nettó 200 millió forint értékben. E megállapodás ténye minden ésszerűséget nélkülöz: az MT Zrt. korábban négy évig fizetett az MBC alsóbb emeleteiért, de 2006 végével - határozott idejű bérleti szerződésének lejártával - kibútorozott az irodaházból, pontosabban: a Hold utcai bázison költözött össze újra a turisztikai szakállamtitkársággal. Vagyis az idegenforgalmi részvénytársaság annak ellenére állja a 2007-2008-as időszak 200 milliós terhét, hogy a bizniszcenter egyetlen négyzetcentiméterét sem használja.

Hogy az imént kvázi titkosnak neveztük a www.mtrt.com/uevegzebe honlapot, arra a

rögvalóság adott okot: a szerződésrajstromot ugyanis nem lehet elérni az MT Zrt. webfelületéről (www.itthon.hu), de még keresőprogramok segítségével sem. A Heti Válasz más forrásból értesült az üvegzebtáblázat létéről, s később elektronikus levélben kerestük meg kérdéseinkkel az állami társaságot. Hogy a félreértésnek még a lehetőségét is eloszlassuk, szeptember 27-i e-mailünkben arról érdeklődtünk, ma is érvényesek-e a kimutatásban élőknek jelölt szerződések. Bár a lista több mint kétszáz tételt tartalmaz, mindössze húsz olyan akadt köztük, amely a mára vagy a jövőre vonatkozik. Ennyi szerződést kellett tehát ellenőriznie az MT Zrt. gazdasági igazgatóságának - a műveletet megkönnyítette, hogy a megállapodások jelentős része "csípőszúnyog elleni védekezéshez" nyújt fedezetet, s csak egyetlen sor utalt élő ingatlanbérleti szerződésre. A válasz 24 órán belül meg is érkezett azzal, hogy a táblázat "helyesen van fent" az interneten. Vagyis a cég közvetve elismerte, hogy jogcím nélkül utal ki 200 millió forintot (az MSZP-t is befogadó) Vérmező úti irodaház tulajdonosának.

Három nappal ezután legnagyobb meglepetésünkre azt tapasztaltuk, hogy az MT Zrt. és a Raiffeisen Ingatlan Alap közötti szerződésről szóló üvegzebsorba valaki időközben belenyúlt, így ma 2007. 01. 01.-2006. 12. 31. szerepel a korábbi 2007. 01. 01.-2008. 12. 31. helyett az időtartamoszlopban (az eredeti és a megmásított dokumentumot lásd alább). A titkos beavatkozás pedig felér egy újabb beismeréssel: az új, feltehetőleg tévesen "antedatált" változatról ugyanis már egyenesen az következik, hogy az MT Zrt. 200 milliót fizetett azért, hogy nullánál is kevesebb napot lakjon a Vérmező úton.

Lamperth és Ujhelyi emberei

Ha nem észleltük volna, hogy első megkeresésünk hatására "valakik" kozmetikázni kezdik a korábbi adatsorokat, újabb kérdéseket fogalmaztunk volna - részben az önkormányzati tárcának és a turisztikai cégnek, részben az MSZP-nek címezve. Jóhiszeműségünk azonban a beavatkozás láttán alábbhagyott, ezért úgy döntöttünk, a nyilvánosságához fordulunk az alighanem a legújabb székházbotrány címre jogot formáló üggyel.

Egyelőre nem állíthatjuk - igaz, cáfolni sem áll módunkban -, hogy az MSZP helyett egy állami cég fizet az MBC-bérleményért, így azt sem, hogy a közforintok terhére burkolt pártfinanszírozás folyik. Tény viszont, hogy a szocialista párt 2007 elején a turisztikai szakállamtitkárság korábbi emeleteire költözött be, és az is bizonyos, hogy az önkormányzati tárca idegenforgalmi részlege 2008 decemberéig szerződött a Raiffeisennel. Gyurcsány Ferenc kormányfő-pártelnök és Puch László pénztárnok állításai szerint az MSZP-nek szintén a jövő év végéig tart a bérleti jogviszonya, és - az eredeti üvegzebs-kimutatás szerint - az ÖTM cége, az MT Zrt. is eddig az időpontig utalgat az MBC tulajdonosának (cserébe a semmiért).

Ugyancsak tény, hogy az MT Zrt. ma valóságos szocialista utógondozó; a cég pénzügyekért-szerződésekért felelős testületeiben, felügyelőbizottságában egymást érik az MSZP káderei, parlamenti képviselői - köztük a nagy költözködések idején az önkormányzati tárcát vezető Lamperth Mónika, illetve a máig itt államtitkárkodó Ujhelyi István lekötelezettjei. A magyar turizmus csúcsszerveinek Vérmező útról való kitelepítését pedig az a Somogyi Zoltán menedzselte, aki az ezredforduló után Leisztinger Tamás üzletember szállodai és ingatlanforgalmazó érdekeltségeinél mutatkozott, 2005-től a Magyar Turisztikai Hivatalt elnökölte, a 2006-os választások után szakállamtitkár, majd nemrég Magyarország montenegrói nagykövete lett. Tavaly novemberben az ő jóváhagyásával mentette fel Lamperth Mónika az MT Zrt. addigi vezérigazgatóját, Galla Gábort, hogy végre az

idegenforgalmi szférában is megindulhasson a hivatali "racionalizáció" (értsd: leépítés, költözködés). Galla utódja, Róna Iván a Hunguest Hotels nemzetközi vezérképviselői státusát adta fel az állami megbízatásért, tehát szintén Leisztinger-körből érkezett az MT Zrt.-hez.

Menekülési útvonalak

Háttérbeszélgetéseink során arra jutottunk, hogy az MT Zrt.-nek, illetve az önkormányzati tárcának két lehetősége van - már ami az utólagos magyarázkodást illeti. Az egyik abban áll, hogy bizonyítani igyekeznek: a társaságnak nincs szerződése a Raiffeisennel, az üvegzsebtáblázatban közölt 200 milliós adat a 2002 és 2006 közötti bérleti díjat jelöli, "mindössze" elírás történt az időtartam tekintetében. A másik menekülési útvonal az lehet, ha az MT igazolni próbálja, hogy bár korábban született döntés a 2002-2006-os szerződés kétéves meghosszabbításáról, azt a minisztérium által előírt költözködés hírére visszavonták - az internetes kimutatásban azonban elfelejtették "lekövetni" a valóságot.

Nos, mindkét változatra van ellenérv. Az MT Zrt. az előző ciklusban 2000 négyzetméternél nagyobb területet bérelt a Vérmező úti irodaházban, ami a helyben szokásos bérleti és üzemeltetési díjakkal számolva (négyzetméterenként havi 15 euró) négy év alatt több mint 350 milliós kiadás (ami messze több a 200 milliónál). Emellett forrásaink állítják: a 2006. november-decemberi kiköltözésig az MT testületei nem döntöttek a bérleti szerződés meghosszabbításáról, a prolongálás törléséről pedig pláne nem. (Az államháztartási törvény szerint az üvegzseb-dokumentumból eleve ki kellene tudni olvasni a szerződések alapadatait, valamint azok módosításait - például az időtartam és az érték vonatkozásában. Utóbbinak itt nyoma sincs.)

Kénytelenek vagyunk tehát az MT Zrt. lapunknak küldött tájékoztató levelére hagyatkozni, és újfent leszögezni: az önkormányzati tárca egyik cége jogcím nélkül pénzeli az MSZP szállásadóját.